בעזהשי"ת

קנין תורה

יו"ל ע"י ועד מפעל התורה "תורתך שעשעי" דק"ק תולדות אהרן
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

עיונים והארות בסדר לימוד ושינון **'עמוד היום'** • עמוד הש"ס לשבוע הבעל"ט: **סנהדרין עד: - עז:** • פרשת **תולדות** תשפ"ז

חדושתא דאורייתא

נערך ע"י הרה"ג ר' נתן גוטליב מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

הפולמוס בין החזו"א להגר"ח מבריסק:

בענין: נטילת ידים בבית הכסא

הנמצא במקום שאין יכול ליטול ידים לסעודה רק בבית הכסא, כגון השוהה בבית מלון או באמצע הטיסה, האם יש פתרון ליטול שם ידים, ולצאת מבית הכסא בעוד שידיו רטובות ונחשב כאילו נטל ידים בחוץ.

פתרון של הגר"ח מבריסק לצאת בידים רטובות:

החזו"א (הל' נטילת ידים סי' כד כו) כתב שמעתי אומרים שמותר ליטול ידים בבית הכסא, ואף שלאחר הנטילה נטמאו ידיו מטומאת בית הכסא, מכל מקום כל זמן שידיו רטובות [שיעור טופח על מנת להטפיח] המים הטפוחים על ידיו, מטהרין כל הזמן. ונמצא כשיוצא מבית הכסא, המים מטהרין הידים.

ולא גילה החזו"א מי הוא בעל השמועה, אבל כבר ידוע בבי מדרשא שהוא מגדולי מעתיקי השמועה הגאון האדיר רבי חיים הלוי מבריסק זצ"ל.

ההוכחה של הגר"ח מבריסק:

והנה החזו"א כתב שבעל השמועה הוכיח דבריו שהמים מטהרין כל הזמן, ממה שמבואר בסי' קסב (סעיף ג) שאין נטילה לחצאין, שאין יכולין ליטול חצי היד, ולהשלים אחר כך חציו השני, אבל אם נטל חצי היד ועדיין רטוב אפשר להשלים ליטול חציו השני.

והטעם שכיון שחצי ידו רטוב נחשב כאילו עדיין באמצע הנטילה, ואין חשיב נטילה לחצאין [א].

ומפורש שכל הזמן שהידים רטובות נמשך הנטילה.

ואם כן אף שנטל בבית הכסא, כשיוצא מבית הכסא המים הטפוחים על ידיו מטהרין כאילו נטל ידיו בחוץ.

החזו"א דחה דברי הגר"ח מבריסק:

אבל החזו"א דחה היתר זה שיש לחלק שדוקא כשנטל ידיו כדת וכדין נמשך הנטילה כל זמן שידיו רטובות, והילכך לא חשיב נטילה לחצאין.

אבל אם נטמא ידיו אחר הנטילה, נחשב המים שעל ידיו כאילו בא המים על ידיו שלא על ידי כלי, ואין המים יכולין לטהר אחר כך.

ואם כן גם בזה כיון שנמצא בבית הכסא בשעת הנטילה, נטמא ידיו תיכף אחר הנטילה, ולא יועיל כלל לטהר ידיו כשיצא לחוץ אף שהידים עדיין רטובות.

ליישב דעת הגר"ח מבריסק:

אך ליישב דעת הגר"ח מבריסק יש לומר שאם נכנס בבית הכסא אחר הנטילה, אין נפסלת הנטילה כשלא נגע במקום טינוף ולכלוך. רק ששורה עליו רוח רעה מפני ששהה בבית הכסא. ואין הרוח רעה מבטלת הנטילה לסעודה. שהנטילה לא תקנו חז"ל מפני רוח רעה. ולכן כשיוצא מבית הכסא, מועיל ידיו הרטובות להסיר הרוח רעה, וכאילו נטל בחוץ.

הערה על החזו"א מדברי הזוה"ק:

והאמת שהחזו"א בעצמו נסתפק שם בזה האם השהייה בבית הכסא פוסל הנטילה. אך הכריע שיש לחוש שכיון שיש שם זוהמא ולכלוך, פוסל הנטילה אף שלא נגע במקום מטונף, ולא יועיל ידיו הרטובות לטהר ידיו כשיוצא משם [ב].

א. במשנ"ב סימן קסב (סקכ"ט) מבאר הטעם שאם חצי ידיו רטובות יכול להשלים הנטילה, וז"ל, אמרינן דלא כלתה עוד נטילה הראשונה ומצטרפין יחד דהוי כנטילה אחת עכ"ל.

ב. ז"ל החזו"א שם, הכניס ידיו לבית הכסא, הרי טימאה אותו עכשיו וכו', והוי כמים על היד שלא מכלי, ושלא מנטילה ואינם מטהרים כלום, וכמו כן

מודעות לאורייתא

בשורה אדירה לאדירי התורה: פתיחת שערי כולל קנין ש"ס

בהתרגשות אדירה שמחים אנו לבשר כי לאור בקשתם של חכמי ורבני קנין ש"ס יופתח בסייעתא דשמיא כולל "קנין ש"ס" לחכמי ורבני 'קנין ש"ס' הממיתים את עצמם באהלה של תורה הכולל יתקיים מידי ערב בשעה 8:30 בהיכל בית המדרש הגדול בירושלים עיה"ק, חברים נוספים הרוצים להיכנס ללגיונו של מלך מוזמנים להירשם אצל ראה"כ הרה"ג ר' אברהם כהן במספר טלפון 0583228095 או בקו קנין ש"ס 0542061748 בברכה מרובה שתזכו ללכת מחיל אל חיל ולדעת את כל הש"ס כולו בע"פ.

הופיע הגמרות החדשות: לרגל התחלת הפרק התשיעי

לרגל התחלת פרק תשיעי במסכת סנהדרין בסדר 'עמוד היום' ביום השני, ו' כסלו הבעל"ט, היום שבו היה אמור לחול שמחת תורה (מ"ט ימים אחרי חג הסוכות כדאיתא במדרש) **הופיע גמרות חדשות מבוארות לרווחת הלומדים. - ניתן להשיג בכל בתי מדרשינו.**

תזכורת: | הבחינה לחו"ר קנין ש"ס תתקיים ביום הראשון

תזכורת לחכמי ורבני כולל קנ"ן ש"ס בעזהשי"ת הבחינה יהיה ביום הראשון ה' כסלו (ולא ביום ב' כפי שפורסם בטעות בשבוע העל"ט) **יגעת ומצאת תאמין!**

עידוד וחיזוק: חלוקת דגים למשתתפי השיעורי תורה

התודה והברכה להנהלת 'חסדי דוד שלמה' שתרמו דגים לשב"ק למשתתפי השיעורי תורה ברבים לחיזוק כלל הלומדים בהיכל בית מדרשינו הגדול בקביעות עתים ברבים.

כולל מזומנים לפנות בוקר: פתיחת שערים

בשמחה ובהתרגשות שמחים אנו לבשר על פתיחת שערי כולל מזומנים החדש ברמב"ש. הכולל מתקיימת בכל בוקר בין השעות 5:45 עד 7:45 לרישום והצטרפות לכולל נא להשאיר הודעה ברורה בקו מזומנים תולדות אהרן 023024861 שלוחה 9.

בזכות 'קביעות עתים' לתורה

בביתו של ר' מ. ב. מניו יארק, אב לשלשה בחורים מבוגרים, שכבר עברו את ה'שמונה עשרה' אבל לדאבונם טרם הגיעו 'לחופה', ולא זכו עדיין לבוא בברית האירוסין, והיה נדמה כאילו הטלפון שבור, השדכנים לא מתקשרים, ואע"פ שהיו פעמים מתי מספר ששדכנים התקשרו אבל השידוך הנכון עדיין התמהמה מלהגיע.

הבחורים התבגרו יותר ויותר, ועדיין לא רואים סוף למנהרה החשוכה, כבר היו כמה פעמים שחשבו שהנה הנה זה בא, אבל בסוף זה לא בא...

ביום אחד רגיל, הבחור המבוגר ביותר משה הולך לביהמ"ד, ופוגש את חבירו הצעיר מספסל השיבה, שהוא כבר אב לשלש ילדים, בדרך כלל חבריו לא 'פגשו' אותו, כי לא רצו להיפגש אתו פנים אל פנים, ולראות פניו המבוישת.

אבל בפעם הזאת נעצר חבירו יהושע לדבר אתו, בחשבו שיש לו עתה במה לשמחו, צריכים משנה זהירות באלו המצפים לישועה אבל יהושע הרגיש עצמו קרוב מאד ללבו של משה, ולכן הוא ניגש ישר לענין: משה! יש לי הצעת שידוך הגון עבורך!.

משה נבהל קצת, וחושב לנפשו: וכי מה כבר יוכל לעזור לי, כשגדולי השדכנים כבר הרימו ידים.

וכאן מגיע יהושע לנקודה שלו, על איזה 'שידוך' הוא מדבר: "אני מחפש 'חברותא' ללמוד שיעור במשנה

אבל יש להעיר על דעת החזו"א מדברי הזוה"ק (הקדמה דף י:) שמפורש שם שהנכנס לבית הכסא צריך ליטול ידיו לא משום לכלוך, רק משום רוח רעה בלבד [ג].

התמיה על החזו"א מדברי הרמ"א:

וביותר יש להפליא על החזו"א מדברי הרמ"א בסי' קע (סעיף א) שאם יצא באמצע הסעודה להטיל מים, ולא נגע במקום מטונף, אין צריך ליטול ידיו להמשך הסעודה. ע"ש.

ומסתימת הלשון משמע אף כשנכנס לבית הכסא, אין צריך ליטול ידיו. והרי מפורש שאין בית הכסא מבטל הנטילה לסעודה [ד].

במקום הצורך יש לסמוך על דעת הגר"ח מבריסק:

ואם כן במקום הצורך וודאי שיש לסמוך על דעת הגר"ח מבריסק ליטול ידיו ולצאת בידים רטובות.

ובצירוף שיש ספק על בית הכסא כהיום - האם דינו כבית הכסא ושורה שם רוח רעה, והחזו"א בעצמו נסתפק בזה בספרו (סי' יז אות ד) [ה].

החזו"א היה מקיל לענין נטילה שלא לצורך סעודה:

ועוד יש לציין שהחזו"א בעצמו אף שלענין נטילת ידים לסעודה חשש להחמיר שאין יכולין ליטול ידים בבית הכסא, אבל שלא לצורך הסעודה, היה מקיל במקום הצורך, שיכולין ליטול ידים בבית הכסא ולצאת בידים רטובות [ו].

מחיצה על ידי צורת הפתח או וילון:

עוד יש להוסיף שהנמצא במקום שאין יכולין ליטול ידים רק בבית הכסא, יכול לעשות הפסק של מחיצה סביב מקום הנטילה, ואפשר לעשות מחיצה על ידי צורת הפתח בלבד.

וכן יכול להעמיד וילון להפסיק, אף שאין עליו דין מחיצה לענין דין רשות היחיד, כיון שלא קשור למטה, מכל מקום מועיל לענין זה.

אין נוטלין בבית הכסא.

מיהו לא מצינו בהדיא דבר זה, דהא דצריך נטילה ביוצא מבית הכסא הוא משום רוח רעה.

ומכל מקום אפשר דמשום זוהמא גם כן, וקשה להקל עכ"ל.

ג. ז"ל הזוה"ק שם, כד עאל לבית הכסא לא ירבך ולא יקרא בתורה אפילו מלה חדא עד דיסחי ידוי, ואי תימא בגין דמלוכלכים אינון, לאו הכי הוא, במה אתלכלכו. אלא רוחא חדא אית בכל בית הכסא דעלמא דשריא תמן, ומיד שרי על אינון אצבען דידוי דבר נש.

ד. וכן מצינו להמג"א סי' רכז (סק"ב) שאם יצא מבית הכסא וראה ברק ואין יכול ליטול ידיו, יכול לברך. ומפרש הפמ"ג שאין הנטילה רק משום רוח רעה בלבד.

ה. ובשו"ת ארץ צבי (ח"א סי' קי) הביא בשם הגר"מ אריק בעל אמרי יושר זצ"ל שבית הכסא כהיום אין לו דין בית הכסא ע"ש, ודבר זה הורה בשעתו לפני כמאה שנים, וכל שכן כהיום הזה שיש להקל יותר.

ו. כ"כ בארחות רבינו (ח"ג עמ' קפו).

בֵּינֵי עַמּוּדֵי

נושא אקטואלי בהלכה
מתוך ה'עמודים' הנלמדים השבוע

מדור זה נועד לעורר לב המעיין ואין לסמוך על הדברים למעשה

נערך ע"י הר"ר יעקב בר"י סאמעט שליט"א

קַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ עַל מַקְדִּישֵׁי שְׁמֶךָ

האם מותר לומר 'אני לא יהודי', כדי להציל את נפשו? האם מותר למסור נפשו כדי להציל חבירו הגדול ממנו בתורה? **איזה ברכה מברך הנהרג על קידוש השם?** איך יכול אדם לקדש את השם בחיי חיותו?! **נקדש שם שמים!**

הלכות קידוש השם:

השבוע למדנו בסדר 'עמוד היום' (סנהדרין דף עד א-ב) סוגיית דיני **קידוש השם ומסירות נפש**, במאמר שלפנינו סיכמנו את ההלכות כמו שמובא בגמרא עד ההלכה למעשה מתוך השו"ע (יו"ד סימן קנז), והבאנו כמה שאלות שדנו בהן הפוסקים, שאלות שנתעוררו בצוק העתים, ומתוך להבת שלהבת לבבות ישראל העומדים תמיד מוכנים ומזומנים למסור נפשותיהם על קדושת השם.

כל העבירות חוץ מעבודה זרה גילוי עריות שפיכת דמים שאומרים לו לאדם שיעבור עליהם או יהרג, אם הוא **בצנעה** - אם ירצה יעבור ואל יהרג.

אבל אם הוא **בפרהסיא** בפני עשרה מישראל - חייב ליהרג ולא יעבור.

ו'פרהסיא' היינו **עשרה ישראלים** דוקא כמבואר בגמרא שם (עד:), ואין צריך שיראו בעיניהם ממש, אלא אפילו אם **יודעים מהמעשה**, זה נחשב פרהסיא (ש"ך סק"ד). הא דבפרהסיא יהרג ואל יעבור, זהו דוקא אם כוונת האנסים **להעבירו על הדת**, אך אם כונתם להנאת עצמם - יעבור ואל יהרג.

וכל זה דוקא שלא בשעת השמד, אבל **בשעת השמד - על כל המצוות, אפילו מצוה קלה, ואפילו בצנעה - יהרג ואל יעבור**, וכמבואר בסוגייתנו שאפילו 'אערקתא דמסאנא' צריך ליהרג [לשנות את שרוך הנעל כדרך הגויים].

שעת השמד הוא דוקא אם הגזירה הוא **רק על ישראל**. אבל אם הגזירה על כל העולם א"צ להיהרג.

נחלקו הפוסקים, **בשעת השמד** וכוונת הגוי **להנאתו** אם חייב למסור נפשו, ולהלכה: כתב **הש"ך** (ס"ק ז) **שספק נפשות להקל ואין חייב ליהרג**.

כל האמור הוא דוקא בשאר עבירות, אבל **בעבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכת דמים**, אפילו בצנעה, ושלא בשעת גזירה, ואפילו אין העובד כוכבים מכוין אלא להנאתו - **יהרג ואל יעבור**.

וכשם שג' עבירות אלו אינם נדחים מפני פקוח נפש, כך **אבק** של עבירות אלו [היינו איסורים שאינם ממש ע"ז או ג"ע או שפ"ד, אבל מסתעפים מהם], דינם ג"כ ביהרג ואל יעבור (רמ"א שם ס"א).

האם מותר להציל עצמו על ידי תעודת עכו"ם?

מחבל רעול-פנים ניגש ליהודי, כשאקדח שלוף בידו, ושואל אותו, יהודי אתה? ההלכה הוא **שאסור לומר: אינני יהודי, וחייבים למסור נפש על זה!** כמבואר בשולחן ערוך (ס"ב).

מה שכן מותר, היא לומר: למה אתה חושב כך?, וכדומה, כמבואר ברמ"א שם: **ואע"ג שאסור לומר שהוא עובד כוכבים, מ"מ יוכל לומר להם לשון דמשתמע לתרי אפי'**.

בשו"ת ממעמקיםא) (ח"ב סימן טו) כתב: ביום א' ניסן תש"ב נשאלתי בגיטו קובנה אם מותר לו לאדם להציל את עצמו על ידי קניית תעודות התנצרות ועל ידי זה תהיה לו האפשרות לברוח ליערות ולהצטרף לפרטיזנים.

בתשובה נושא ונותן בדבר, ומביא את דברי **הרמב"ם** בספר המצוות (מצוה ט): **צונו לקדש השם וכו' ואע"פ שבא עלינו מכריח גובר יבקש ממנו לכפור בו יתעלה, לא נשמע ממנו, אבל נמסור עצמינו למיתה ולא נתעהו לחשוב שכפרנו ואע"פ שלבנו מאמין בו יתעלה**. ודייק בלשונו: "ואע"פ שבלבו מאמין בו יתעלה", מזה נראה שחייב למסור עצמו למיתה, אע"פ שבלבו מאמין בה'.

ומביא את דברי ה**חפץ חיים** (ספר נדחי ישראל פרק ו) דאפילו על עצם האמירה לומר שאינו יהודי יש לו למסור את נפשו אפילו בשעת הסכנה, כל שכן בנידון דידן שאפילו אם ירכוש תעודות התנצרות אינו הצלה ודאית, כי שמא ימות בצמא וברעב.

ומסיק שם להלכה: **אין שום היתר לרכוש תעודת התנצרות ושמר אף שחושב שעל ידי זה יצליח להנצל, אלא מצוה הוא לקדש את השם!**

האם מותר למסור נפשו כדי להציל מי שגדול ממנו בתורה?

בשנות המלחמה כאשר **הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א** היה בגיטו בוכניא, נעשו מאמצים רבים כדי להבריח את הרבי, באחד הפעמים כשכבר הצליחו להבריח את הרבי, ועדיין לא נתרחק הרבה, אך אז יצא שמועה במחנה שהרבי ברח, ובאו הצוררים לבדוק אם נכון הדבר, אחד מן החסידים שהיה שם, הרה"ח ר' ראובן וואלקאן מסר נפשו ולבש מלבושי הרבי וחיקה תנועותיו, ובכך לא חשדו כלום ובזכותו ניצל הרה"ק. [סופו של הסיפור מסתיים בנס שהצוררים הסתפקו במכות ולא הרגו אותו].

ובכן יש לשאול, האם מותר לסכן נפשו כדי להציל את מי שגדול ממנו? ב**ספר חסידים** (ס' תרצח) כתב: "שניים שיושבים, ובקשו אויבים להרוג אחד מהם, אם אחד תלמיד חכם והשני הדיוט, מצוה להדיוט לומר: הרגוני ולא חברי, כרבי ראובן איצטרובלי שביקש שיהרגוה ולא לרבי עקיבה, כי רבים היו צריכים לרבי עקיבה".

יש מהפוסקים שהסכימו לדבריו להלכה. ה**חיד"א** בהגהות שיורי ברכה (יו"ד ס' קנז), מביא את דברי הספר חסידים להלכה. וכן בספר **יד אליהו** (ס' מג) כתב כן להדיא, אך הוסיף שזהו דוקא אם מציל את מי שגדול ממנו בחכמה, אך אם הניצול קטן ממנו אסור.

ובספר **מקדשי השם** להגה"צ רבי צבי הירש מייזליש זצ"ל (שער מחמדים אות ד) דן בשאלה כזה שבא לפניו, בהיותו במחנה אושוויץ בערב ר"ה תש"ה אספו הנאצים ימ"ש אלף וארבע מאות ילדים, וידעו כולם שגורלם נחרץ לעלות לעולה תמימה, בתוך כך בא לפניו בחור בשם 'עקיבא מן' ושאל אותו אם מותר לו לפדות חבירו הבחור 'משה רוזנברג' שהוא ת"ח והעולם עתיד ליהנות ממנו, ובמקומו יכנס הוא (הבחור עקיבא) שאינו גדול בתורה כ"כ. הרב מייזליש לא נתן לו רשות למסור עצמו למיתה במקום חבירו, באמרו: **אין דוחין נפש מפני נפש, וחייך קודמין**. הבחור אכן לא פדאו, והלך משם בפחי נפש.

אך ב**שו"ת משנה הלכות** (ח"ט ס' קעא) כתב בתשובה לבן הרב מייזליש, שאם הוא היה נשאל שאלה זה, היה פוסק להבחור הנ"ל שמותר לו למסור עצמו, בכדי שלא יהרגו את החשוב הימנו שהוא תלמיד חכם (ראה שם ראיותיו).

האם מברכים על מצות קידוש השם, ואיזו ברכה?

דנו הפוסקים האם מברכים על מצוה זו, ומהו נוסח הברכה.

בספר **יוסף אומץ** אות תפ"ג מובא "נוסח הברכה שמוטל על מקדשי השם לברך, ונוסח הווידוי של מו"ה אשר מק"ק פרנקפורט שקידש את השם". וזהו: **"בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֶאֱהֹב שֵׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הֶהָיָה וְהֶהוֶה וְהֶעָתִיד לִהְיוֹת, בְּכָל לְבָבֵנוּ וּבְכָל נַפְשֵׁנוּ, וּלְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ בָּרַבִּים. בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ בָּרַבִּים"**. ואחר כך יאמר 'שמע ישראל' וימסור צווארו על קדושת שמו.

ביום שני של חג השבועות שנת תק"ט הובא גר הצדק אברהם בן אברהם פאטאצקי הי"ד למיתה בעיר וילנא על דבר היותו יהודי. בספר שמושה של תורה (עמוד פט) כתב, שבעת שהובילוהו אל המוקד, שש ועולז ובדרכו קרא ושורר, "אבל אנחנו עמך בני בריתך, בני אברהם אוהבך שנשבעת לו בהר המוריה", וכו', וסיים בברכת **בָּרוּךְ הַמְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ בָּרַבִּים.** [וידוע על ניגון שמקובל שאותו ניגן הפאטאצקי הקדוש באמרו מילים אלה בשעת ריצתו בשמחה לקדש השם].

השל"ה הקדוש (שער האותיות אות א' ס"ק נז) כתב לברך בנוסח אחר וז"ל: ונראה בעיני מי שבא לידו קידוש השם ומקיים מצות עשה ד'ונקדשתי בתוך בני ישראל' אז קודם שיהרגוהו יברך בשמחה **"בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ בָּרַבִּים"**, כדין הרבה מצות עשה שמברכים על קיומם. [וכדבריו כתב ג"כ בריקנטי סימן ע].

המהר"ם שיק (תרי"ג מצוות, מצוה רצז) הקשה על דבריו, ודעתו שאין לברך, וז"ל: **ונראה דלא ניחא להקב"ה לברך אותו על זה, כי כשטבעו המצריים בים, אמרו חז"ל שאמר הקב"ה מעשי ידי טובעים בים ואתם רוצים לומר שירה, ומכל שכן בשעת הגזירה, שדם ישראל קדושים נשפך כמים מסתמא לא ניחא להקב"ה לברך אותו**.

ב**פתחי תשובה** (סימן קנז ס"ק ו) הביא להלכה את דברי השל"ה שיש לברך ברכה, וכן בנוסח שכתב השל"ה.

ביום ח' חשון תש"ב יצא צו מעת הצוררים הנאצים ימ"ש לכל יושבי גיטו קובנה להתייצב ב'מגרש הדמוקרטי' שבתוך הגיטו לסקירה ע"י הנאצים, כולם ידעו שביום זה יוכרע גורלם אם לשבט אם לחסד, בתוך כל המהומות ניגש יהודי קדוש בשם ר' אליהו מוורשא הי"ד להגאון רבי אפרים אשרי, ושאלתו בפיו, מהו נוסח הברכה שעל מקדשי השם לברך?, תשובתו היתה שיש לברך כפי נוסח השל"ה הקדוש המוזכר לעיל. ומביא ששמע שהגאון ר' אלחנן וואסרמאן הי"ד לימד את בנו הרה"ג ר' נפתלי הי"ד את נוסח הברכה כהשל"ה, ואמר לו את זה בשם רבו מרן ה'חפץ חיים זצ"ל (שו"ת ממעמקים ח"ב סימן ד).

העושה דבר רק בשביל השי"ת - הרי זה מקדש את השם!

יש לדעת, כדי לקיים מצות קידוש השם לא מוכרחים למות, גם בחיים ניתן לקדש את השם, כמבואר ברמב"ם (יסודי התורה, פ"ה ה"י): **"כל הפורש מעבירה או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם, לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד, אלא מפני הבורא ברוך הוא כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו, הרי זה מקדש את השם"**.

וכן מצינו שמחשבה לקדש את השם, הקב"ה מצרפה למעשה, וכמובא ב'צעטיל קטן (אות א'): **בכל עת ורגע שהוא פנוי מן התורה וכו' יהיה מהרהר במצות עשה זו של 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' וידמה בנפשו ויצייר במחשבתו כאלו אש גדול ונורא בוער לפניו עד לב השמים, שובר את טבעו ומפיל את עצמו להאש על קדוש השם יתברך, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה.**

יתן ה' ונזכה תמיד לחיות על קידוש השם!

א. להגאון ר' אפרים אשרי זצ"ל, היה דיין בקובנה שבליטא וחיבר שו"ת ה' חלקים משאלות שנשאל בשנות הזעם מה שהשיב להלכה למעשה.

נערך ע"י הרה"ג ר' נתן גוטליב מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

שו"ת למערכת

הגישו קינוח אחר ברכת המזון האם לברך עליו:

שאלה: **אחר ברכת המזון הגישו להמסובין קינוח קפוא ולאחר שהייה מועטת נמס ונעשה צלול, אך אוכלין אותו על ידי כף, ונתעורר השאלה האם המברך בהמ"ז על הכוס מברך עליו, או דילמא ברכת יין פוטר כל מיני משקין.**

תשובה: א. אם נמס ונעשה צלול וראוי לשתייה, דינו כמשקה. אף שאוכלו על ידי כף. וברכת היין פוטרו [א].

ב. אבל בהגהות רבי עקיבא איגר (סי' קעד) הביא מספר בתי כהונה (ח"ג כלל ביי"ד סי' א) שאם בירך על יין של ברכת המזון, אין פוטר שאר משקין, שאין ברכת היין פוטר רק כששותה יין להנאתו, ע"ש [ב], אבל סתימת הפוסקים אינו כן [ג]. - והרוצה לחוש לדבריו, יכול לכוין שלא יפטור היין המשקה שרוצה לשתות אחריו, ואז יוכל לברך על המשקה [ד].

ג. השותה יין ואח"כ אוכל מרק ירקות, אף שהמרק צלול כמים, אין היין פוטר ברכתו, שאין היין פוטר רק משקה שברכתו שהכל, ולא מרק ירקות שברכתו בפה"א [ה].

לרוץ בשבת מפני הגשמים:

שאלה: **ההולך בשבת ויורד גשם וחושש שיתקלקל השטריימל או הכובע, האם מותר לרוץ להגיע במהירות לביתו.**

תשובה: בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' נח) כתב שיש להקל בזה. שהטעם שאסרו לרוץ בשבת, הוא מפני שנראה כאילו רץ להרויח בעסקיו.

אבל כשניכר שעושה כן מפני הגשמים, מותר [ו].

אבל כשרץ לדבר מצוה כגון לביהכ"נ או לסעודת שבת וכדו' מותר בכל אופן [ז].

קרא הפרשת שמו"ת ונזכר ששכח לברך ברכת התורה האם צריך לקרות שנית:

שאלה: **קרא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, ואח"כ נזכר ששכח לברך ברכת התורה האם צריך לקרות הפרשה שנית משום דין מצוה הבאה בעבירה.**

תשובה: בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' רצה) נסתפק בדין מצוה הבאה בעבירה בשוגג, והביא שיש בזה פלוגתת ראשונים, וגם יש לצרף להיתר שיש אומרים שאפילו לדעת המחמירים בעבירה בשוגג יש להקל כשעשה איסור דרבנן בשוגג [ח].

ואפילו לדעת האומרים שיש חיוב לברך ברכת התורה מדאוריתא, אבל האיסור ללמוד לפני שבירך ברכת התורה בודאי אינו רק איסור דרבנן בלבד [ט], וכיון שעשה כן בשוגג אין חייב לקרות שנית.

נטל הטלית בידו ורוצה להחליף טלית אחרת:

שאלה: **לקח הטלית ללבשו, ואחר שנמצא בידו החליט ליקח טלית אחר שהוא יותר יפה, האם מותר לעשות כן, או שיש בזה משום אין מעבירין על המצות.**

תשובה: נקודת השאלה האם דין אין מעבירין על

א. כמבואר בסידור הרב (ברכת המזון פ"ח סעיף ח) וז"ל, אוכל שנימוח כל כך עד שראוי לשתיה יצא מתורת אוכל, וכן משקה שנקרש עד שראוי לאכילה יצא מתורת משקה עכ"ל.

ב. ויין קידוש גם לדעתו פוטר כיון שיש לו שייכות לסעודת שבת.

ג. וכן משמע בשו"ע הרב סי' קעד (סעיף ד).

ד. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' טז) כתב שיש לחוש לדברי הבתי כהונה.

ה. כן משמע במג"א סי' רד (סק"ז), [ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' יד) כתב שפוטר גם המרק, אבל אחר כך חזר בו מחמת דברי המג"א שם].

ו. ובאשל אברהם בוטשאטש (סי' שא) כתב שמותר לילך בשבת פסיעה גסה כדי להנצל מצער ע"ש, ונמצא שאף לדבריו יש להקל בזה.

והנה במדרש דברים רבה (סי' יח, מהדורת ליברמאן) איתא, אבינא ראה לחבירו רץ בשבת מפני הגשמים, אמר ליה מי התירה בשבת שאתה רץ בשבת.

ומשמע שם שאסור לרוץ אפלו מפני הגשמים, אבל מדרש זה נתגלה על ידי משכיל אחד בשנת ת"ש, וקשה לסמוך עליו להלכה.

ז. כמבואר בסי' שא (סעיף א).

ח. על פי דברי הנתיבות (סי' רלד בי' סק"ג) שעבירה דרבנן שעבר בשוגג לא חשיב בעבירה כלל ואין צריך כפרה ע"ש, וכן מצאתי בשו"ת חסד לאברהם (מהדו"ת סי' לא) שמצוה הבאה בעבירה דרבנן בשוגג אין לחוש כלל.

ט. וכ"כ בשו"ת מנחת שלמה (סי' יח) שלכל הדיעות האיסור ללמוד לפני ברכת התורה אין איסורו מן התורה.

ברורה בכל יום בשעה קבועה, משה שמח מאד על ההצעה, זה כבר זמן רב שאין לו שיעורים קבועים, מאז שנהפך להיות בין שמים לארץ, לא בחור ולא אברך...

הם קובעים זמן קבוע בבית המדרש השקט שבשכונה, והשיעור התחיל, אמנם בשקט ובצנעא, אבל למעלה זה עשה רושם גדול...

רק שני ימים עברו מאז התחיל השיעור החדש, והמצב נהפך לגמרי, ממש 'ונהפוך הוא'... אותם שדכנים שכבר שנה שלימה לא התקשרו לגמרי, נזכרו פתאום ממשפחת ב. והצעה אחת מהם התקרבה יותר ויותר, הצד השני התחיל לברר אודותם, ועד שבוע נשברה הטעלי"ר למזל טוב.

זה התחיל מ'שידוך' של חברותא, והסתיים בשידוך אמיתי.

וכמה שגדלה השמחה בביתם, היא לא נעצרה כאן, עד כחודש ימים שתו לחיים עם סגירת שידוך על הבן השני, שזו היתה למעשה - בדרך הטבע - תוצאה מהאירוסין של הראשון, כיון ששמם שוב הועלה בפיהם של השדכנים, שליחיהם של מזווג הזיווגים, לכן כשהתחיל לזוז התחיל לנוע כל הרכבת, ועד חצי שנה גם הבן שלישי התארס עם משפחה חשובה מאד.

לא צריכים להיות נביא או בעל רוח הקודש לחבר הדברים, שבזכות הקביעת עתים לתורה הגיעה הישועה הגדולה, וזה המשיך...

אכן, הציע לו 'שידוך' ולא ידע בנפשיה עד היכן יתגלגלו הדברים.

כהיום, משה הוא כבר אב לבית מבורך בילדים, והוא עדיין מחזיק בתוקף על השיעור ההוא שהביא לו הישועה...

מקור: התקבל ממקור נאמן, קרובים אל בעלי המעשה

ופרח לו איש האמת...

"רבי, הושיעני, פרנסני"! בכתה האשה העניה במר נפשה לפני הרה"ק האדמו"ר רבי ישראל מסטאלין זי"ע, הידוע אצל חסידי קארלין בשם ה'ינוקא קדישא', גם ידוע בשם ה'פראנקפורטער', [ניהל את העדה הקדושה מהגיעו לגיל ארבע, בשנות תרל"ג-תרפ"ב. נסתלק ביום ב' דראש השנה תרפ"ב, ומנו"כ בעיר פראנקפורט דמיין].

דרה היא האשה בבית קטן יחד עם עוליה הרכים בעניות מחפירה. ביתה ריקם מכל, לחם לפי הטף אין, ומאין יבוא עזרה? נענה לה רבינו קצרות ברחימאיות: "זאלסט באקן בייגל, און ארוייס גיין אין מארק און פארקויפן, וועט זיין פרנסה!" [- תאפי כעכים, ותמכרי בשוק, אזי תהיה פרנסה].

יצאה האשה מאת פני הקודש, כאשר נבוכה היא עד מאד - אין לה כל שיג ושיח במלאכת אפיית בייגל, ובפרט אשר הבייגלאך צריכים להיות כל כך משובחים בטעמם עד שימשכו את חיך הקונים העשירים לדוכנה דווקא, ובכלל, מאין לה כסף לקנות קמח, ושאר דברים בסיסים הנחוצים למלאכת האפייה? כך נותרה האשה ליד חדרו של רבינו מבחוץ, כאשר דמעותיה ממשיכות לזלוג מאין הפוגות, ואינה יודעת את נפשה, לאן לפנות.

אחד מן החסידים אשר היה מקרובי משפחתה, הבחין בה ובבכייתה, ומיהר לשאול מה יש לבכות לאחר ששמעו את דברי הרבי... שחה לו האשה את כל דברי

המצות שייך רק כשעובר למצוה אחרת כגון שנטל תפילין בידו ורוצה ללבוש הטלית שמבזה מצות תפילין, או דילמא שייך גם במצוה אחת כגון שנטל הטלית ולוקח טלית אחרת שאף שאין מבזה המצוה שאינו עובר למצוה אחרת, אבל מבזה טלית הראשון.

והנה החיד"א בברכי יוסף (סי' כה סק"ג) כתב לענין מי שמצא בכיס טליתו, טלית של שבת, האם מותר להעבירו וללבוש טליתו של חול, והאריך מאוד לפלפל בדין אין מעבירין במצוה אחת, ולמעשה הכריע שיש להחמיר, רק שכתב להקל כיון שמתחלה היה דעתו ללבוש טלית של חול ולא טלית של שבת ע"ש. ונמצא באופן שרצה ללבוש טלית ואחר כך נמלך ללבוש טלית אחר, אסור [י].

וכן משמע דעת הט"ז סי' תרעו (סק"ו) שיש איסור להעביר המצוה גם במצוה אחת [יא].

בצל שטוגן במחבת חלבי ואפו בו לחמניות:

שאלה: **בצל שטוגן במחבת חלבי בן יומו, ואח"כ נתן הבצל על עיסת לחמניות ונאפה לחמניות ולא עשו היכר שהבצל חלבי.**

תשובה: לכאורה אסור לאכול הלחמניות כדין אפה פת חלבי, ולא עשה עליו היכר שהוא פת חלבי, שאסור באכילה מפני גזירה שמא ישכח ויבוא לאכלו עם בשר, זולת אם אפה דבר מועט, דהיינו על דעת לאכלו תוך מעל"ע [יב].

אבל ראיתי שיש מורים להקל מפני שטעם החלב הבלוע בבצל מתפשט בשעת אפיה בתוך הלחמניה, ויש ס' בלחמניה כנגד מעט הבצל הדבוק עליו, ונתבטל בליעת חלב בששים, וגם הבצל עצמו נעשה פרוה, כיון שנפלט ממנו טעם החלב ונתבטל בששים [יג].

ואף שבלוע כחוש אין יוצא בלי רוטב, ולכאורה איך יוצא בליעת החלב מן הבצל לתוך הלחמניה, מכל מקום כיון שהבצל דבוק להחמניה נעשה כגוש אחד ואף בליעת כחוש יוצא ממנו ונתבטל.

ונוגע דבר זה גם כשנחתך הבצל בסכין חלבי או בשרי, ויש ס' בלחמניה נגד הבצל שנאפה בו.

חשש פסול על עדי קידושין:

שאלה: **המקדש אשה בלא עדים כשרים אינו קידושין, ולכן נוהגין להזהר הרבה על חשש פסול קורבה בעדים אף קירבה רחוקה שאין פוסל מצד הדין, ואם כן מדוע אין חוששין על פסולי עדים מחמת עבירה, שאם עבר אפילו על לאו שאין בו מלקות, פסול לעדות מדרבנן.**

תשובה: הבני ישכר בהקדמת ספרו 'דרך פקודיך' נתעורר על זה, וכתב שיש לבעל נפש ומדקדק, להזהיר להעדים קודם החופה בלחש שיהרהרו בתשובה [יד].

אבל למעשה לא ראינו לעשות כן, ואפשר ליישב המנהג שכיון שנוהגין ליטול אנשים יראים סומכין על חזקת כשרות שלא עברו עבירה במזיד, או שעכ"פ הרהרו בתשובה, ובכל התורה סומכין על החזקה [טו].

וכן משמע בשו"ע, שהרי בהלכות גט (סדר הגט סעיף ב) כתב הרמ"א שיש להזהיר לעדים להרהר בתשובה לפני הגט, ובהל' קידושין לא כתב הרמ"א אזהרה זו [טז].

אבל כל זה מועיל ליישב המנהג מה שאין נוהגין להזהיר העדות, אבל העדים בעצמם יש עליהם לחוש להרהר בתשובה קודם החופה, שאם יודע שעבר עבירה אסור לו להעיד.

שכחו להפריש חלה וכבר שלחו לאחרים:

שאלה: **לשו עיסה שיש בו שיעור חלה ונאפה ושכחו להפריש חלה, וכבר שלחו חלק מעיסה למשפחה אחרת, ואחר כך נזכרו שלא הופרש חלה.**

תשובה: א. אם הפריש חלה בביתו על מנת לפטור גם על מה ששלח בבית אחר, חל הפרשתו. כיון שהכל מעיסה אחד.

ב. אבל לכתחלה אין להפריש חלה על עיסה שאין נמצא לפניו. ולכן יש להודיע להם מיד, שיש עליהם בעצמם להפריש חלה. ושניהם יכולין לברך. אבל כל אחד יכוין שאין רוצה לפטור רק מה שנמצא לפניו ולא על החלק שנמצא במקום אחר.

ואף שאין לחלק עיסה אחת לשני אנשים ושניהם יברכו על הפרשתו, משום גורם ברכה שאין צריכה, מכל מקום בענין זה שעושין כן מפני הדין שאין מפרישין ממקום למקום אחר, אין חשיב כגורם ברכה שאין צריכה.

ג. אבל אם אין יכול להודיע להם מיד, יפריש מיד בביתו על דעת לפטור גם מה ששלח למקום אחר, שמא יכשלו לאכול קודם שיספיק להודיע להם.

הבדיל על יין שיש עליו חשש כשרות:

שאלה: **שבת אצל חולה והבדיל על היין הנמצא שם ואח"כ נודע לו שהוא יין של שביעית שנמכר עם היתר מכירה, ואין סומכין עליו, האם צריך להבדיל שנית.**

תשובה: כיון שיש פוסקים המתירים לשתות יין של היתר מכירה, אף שאנו חוששין להחמיר, אין יכול להבדיל שנית, מפני דין ספק ברכות להקל.

וכל שכן כשהבדיל על יין ואח"כ נודע לו שיש עליו השגחה שאין סומך עליו בדרך כלל, שאין יכול להבדיל שנית מספק.

ואין לומר שכיון שנוהג שלא לשתות מיין של היתר מכירה או מהשגחה אחרת חשיב כמו נדר, ונמצא ששתה יין איסור, שיש לסמוך על גילוי דעת שעושין בערב ראש השנה שלא יחול דין נדר על כל קבלה ומנהג [יז].

אבל אם נודע לו קודם הטעימה שהבדיל על יין שאין נוהג לשתותו מפני חשש בכשרות, ויש לפניו יין אחר, מסתבר שיכול לשתות יין האחר אף שלא הבדיל עליו, כיון שהבדיל על יין שראוי לשתיה מצד עיקר הדין [יח].

י. ובדעת תורה סי' רע"ד וכן סי' תרע"ו הביא דיעות בזה ונוטה יותר להקל.

יא. כתב שם לענין נר חנוכה שאם עומד לידי נר אחד, ושיכל ידיו להדליק נר אחר יש בזה משום אין מעבירין על המצות.

יב. כמבואר ביו"ד סי' צז (סעיף א).

יג. כן ראיתי בספר פסקי הוראה (בשר וחלב בסי' צז).

יד. ז"ל שם, מעולם תמהתי על המנהג וההלכה הרווחת בישראל בעדי הגט מצוין להעדים להרהר בתשובה, ולא נהגין כך בעידי קדושין וכו', מי שעיניו פקוחות על דרכיו יראה לו שיזמין לעצמו קודם החופה עדים כשרים, ויאמר להם מקודם בינו לבין עצמו שיהרהרו בתשובה עכ"ל.

טו. והנה ידוע דברי הדגל מחנה אפרים (פ' בא) שהחתן וכל הנלוים אליו מוחלין כל עוונותיו ע"ש, ואם כן גם העדים בכלל הנלוים שמוחלין עוונותיו, אבל מסתבר שאין מוחלין לחתן והנלוים אליו רק כשעשו תשובה, וכמו יום הכיפורים שאין מכפר אלא לשבים.

טז. ובאמת יש להבין למה בגט אין סומכין על החזקה, וכמו שהעיר הבני יששכר שם.

אבל בשו"ת תירוש ויצהר (סי' ל) הביא ליישב שיש לחלק שהגט חמור יותר, כיון שהאשה בחזקת אשת איש ואתה רוצה להתירה לשוק צריך בירור יותר מקידושין ע"ש.

יז. ואף כשלא אמר הגילוי דעת בערב ראש השנה, אפשר גם לסמוך על מה שאומרים כל נדרי בליל יוה"כ.

יח. וכדין נשפך הכוס אחר הקידוש שמביא כוס אחר ושותה כמבואר בסי' רעא (סעיף טז), אף ששותה יין אחר שלא קידש עליו אין מעכב.

שאלות ניתן לשאול בכל מכמני ההלכה במערכת 'קול התורה':
מס' 02-3-722-700 ואח"כ *
כמו"כ ניתן להתקשר להעורך הגאון המו"צ שליט"א: 05331-21-571

רבינו, בהפטירה כי איננה רואה כל ישועה בקרוב, מאחר ואפיית בייגל הוא דבר הרחוק ממנה מאד.

אך החסיד הנלהב לא הבין כלל מדוע היא מתמהמהת, "הן הרבי אמר שאם תעשי כך 'וועט זיין פרנסה'. הפרנסה תהיה בעז"ה, אם כן עלינו לעשות כל מאמץ להביא את ברכתו של הרבי לידי התגשמותה". החסיד נרתם למשימה. הוא השיג שק קמח ושיגרו לבית האשה, כדי שתוכל להתחיל לאלתר במלאכת האפיה. מספר שכנות שהובאו בסוד הענין, נרתמו בחפץ לב לסייע, ויחדיו לשו את הבצק, ועמלו כדי להכין בייגלאך משובחים, ערבים בטעמם, ונאים במראם.

לאחר עבודה רבה יצאו הבייגלאך מן התנור כשהם מעלים ניחוח ערב, צררה אותם האשה בסל גדול ומתאים, ויצאה השוקה להכריז על מרכולתה החדשה בשמחה רבה. יום סגריר וגשום היה אותו היום, והיא מצאה מקום מסוכך במרכז השוק, שם שטחה את סחורתה, והמתינה לקונים.

אך הגשמים, הקור והרוחות העזות הבריחו את הקונים לבתיהם. רבים מהם לא יצאו כלל באותו היום השוקה. הכריזה האשה בקול, על הבייגלאך המשובחים הערבים לחיך, ועל המחיר המוזל, אך ללא הועיל. איש לא טרח לגשת ולעיין בסחורתה. נותרה עלובה זו במשך כל שעות היום, בודדת על משמרתה. היא כבר חשבה פעמים מספר לצרור את שקה ולשוב לביתה, לגוזליה המחכים לשובה כל כך, אולם דבריו של הרבי "וועט זיין פרנסה", הכו במוחה ללא הרף ונסכו בה כוחות מחודשים. הברכה בוודאי תתקיים, גמרה בלבה, אחרת לא יתכן, הן לא יפול דבר מדברו הטוב של הרבי ארצה.

גשמים ניתכו בזעף, והללו התערבו בדמעותיה של האשה שכבר היתה קרובה ליאוש, ולפתע כמו מתוך הסערה הגיח מאי שם עובר אורח, ובידו פאראסא"ל [שירעם] גדולה, להגן עליו מן הגשם השוטף, ובידו השניה חבילה קטנה.

'שמא יש בידך דבר מאפה ערב, להשביע את נפשי הרעבה והעייפה?' - שאל הלה את האשה.

'בוודאי, מה השאלה?' השיבה האשה ומיהרה לפתוח את שקה, ולהגיש לפניו מספר בייגלאך, היא החלה לספור ולצרור אותם בנייר, משסיימה לעטוף את הבייגלאך, הרימה עיניה, והנה האיש איננו.

הפאראסאל עם החבילה נותרו על הדוכן, והאיש איננו, לאן נעלם בעיצומו של מזג האויר הסוער כל כך? תהתה האשה. היא פנתה כה וכה לבקשו, אך אין זכר לאיש, אף באי השוק לא הכירוהו כלל. אהה, צבט אותה לבה, לא רק שלא מכרתי אפילו בייגל אחד היום, אלא שעוד נעשיתי כעת שומר אבידה על החבילה והמטריה, ועלי לחזר אחר בעל האבידה שהלך לאי שם...

שבה האשה לביתה, ואת הבייגלאך המבויישים שנותרו כמעט בשלמותם, העניקה לילדיה. היא ניסתה שוב ושוב להתחקות אחרי אורחותיו של האיש, אולם משנקפו מספר ימים, פתחה האשה את החבילה, ומה נדהמה לראות בתוכה אוצר שלם של דינרי זהב וכסף אשר הגיעו יחד להון רב. היא ניסתה לחכות עוד, שמא ישוב בעל האבידה, אולם לאחר שלא בא זכתה האשה באוצר הגדול, ומכאן ואילך נושעה בפרנסה ברווח, ושפע רב היה מנת חלקה כל ימי חייה, כי ברך ה' את לחמה במאמרו של צדיק יסוד עולם.

מקורות: 'האיגוד' שע"י חסידי פינסק קארלין, ע"פ ספר 'פרי ישע אהרן' להחסיד הרב אהרן הויזמאן זצ"ל

בירורי הלכה שנתלבנו בשיעוריו של הגאון ר' **ברך יהודה היימליך** שליט"א מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

האיך ראוי לנהוג בעניין ג' פסיעות אחרי התפילה?

שאלה: **מהו הדרך המובחר לפסוע שלוש פסיעות לאחוריו כראוי - אחרי סיום התפילה?**

• ההלכה •

א. דעת רוב הפוסקים, תחילה יש להוליך רגל שמאל בצד עקב של רגל ימין, ואח"כ ימין בצד עקב של רגל שמאל, ואח"כ משווה רגל שמאל לרגל ימין.

[ויש מוסיפים עוד פסיעה, ובמקום להשוות רגל שמאל לימין, מוליך רגל שמאל לצד עקב של ימין, ואח"כ משווה רגל ימין לשמאל].

ב. דעת רבינו מנוח דבכל פסיעה ופסיעה מוליך רגל שמאל בצד עקב של ימין, ושוב משווה רגל ימין לשמאל, וככה עושה שלש פעמים, וכן נהגו גדולי ישראל.

ג. י"א שאם עושה הפסיעות כדעת רבינו מנוח, כבר קיים הענין של ו' פסיעות, ושוב אי"צ לחזור למקומו בג' פסיעות. ולכן אם צריך לצאת ממקומו מיד קודם שמותר לחזור למקומו, אז נכון לעשות כן, וכן במקום שחושש שאדם אחר יעבור ויפסיק בין הפסיעות קודם שיחזור למקומו.

[וי"א שאם שיש חשש שיפסיקו אותו באמצע ו' הפסיעות, יכול להמתין קודם שפוסע ג' פסיעות לאחוריו ויעמוד במקומו עד סמוך לחזרת הש"ץ, ואז יצא ממקומו ויפסע ג' פסיעות, (ואם קשה לו לעמוד, יכול לישב במקומו)].

• ביורר הלכה •

אופן הג' פסיעות:

כתב בשו"ע (סימן קכ"ג סעיף ג') "כשפוסע עוקר רגל שמאל תחילה. ושיעור פסיעות אלו, לכל הפחות הוא כדי שיתן גודל בצד עקב. הגה: ולכתחילה לא יפסיע פסיעות גסות יותר מזה" עכ"ל.

ביאור הדברים, בשו"ע כתב רק שלא יפחות משיעור 'גודל בצד העקב', אבל יכול להוסיף פסיעות גדולות יותר, והרמ"א הוסיף שלכתחילה אין להוסיף על שיעור זה.

אגודל לצד העקב:

וכתב באורחות חיים (הלכות תפילה סעיף כ"ח): כשיפסע ג' פסיעות יפסע ברגל שמאל תחילה פסיעה קטנה עד אחר עקב ימין, ובימין פסיעה גדולה עד אחר עקב שמאל, ואח"כ בשמאל כדי שישווה רגלו השמאלית לימנית, (במקוה"ד כתב האו"ח ליפסע ברגל ימין תחילה, אבל בשו"ע נפסק לפסוע ברגל שמאל תחילה). והו"ד בשערי תשובה (ס"ק ט') ובחיי אדם, ובמ"ב (ס"ק י"ג) ובה"ל (ד"ה ושיעור פסיעות).

להשוות הרגלים בכל פסיעה:

אמנם הב"י הביא שיטת רבינו מנוח (במהלך א'), שכל פסיעה הוא ע"י נענוע שתי הרגליים, והיינו שיפסיע תחילה רגל שמאל, ואח"כ פוסע של ימין ומעמידו בשווה עם רגל שמאל, וזה נחשב פסיעה אחת, וכן יעשה ג' פעמים, [וכיון שבכל פסיעה מנענע ב' הרגלים, וא"כ כל פסיעה נחשבת כמו שניים, ונמצא שפסע ו' פסיעות (כמו שיתבאר להלן)].

וכתב בבה"ל (שם) שאע"פ שיש פוסקים שנוטים לדעת כרבינו מנוח (דברי חמודות והא"ר, וגם המ"א הביא שיטה זו בשם קצת נוהגין), מ"מ הרבה אחרונים פוסקים כהארחות חיים (הלבוש, שערי תשובה בשם ברכי יוסף, החיי אדם, וכ"כ הגר"א), ולכן סתם במ"ב (ס"ק י"ג) כמו הארחות חיים.

מ"מ כמה גדולי ישראל נהגו כרבינו מנוח, עיין מנהגי מהרי"ץ שכן נהג הגה"ק מהרי"ץ דושינסקי, וכן נהג הגה"ק החלקת יהושע, ובעל שבט הלוי, ויש מביאים שכן נהגו צדיקי בית רוזין זי"ע.

מוסיפים פסיעה אחת:

והנה יש נוהגים באופן הפסיעות כמו הארחות חיים, ומוסיפים עוד פסיעה אחת, והיינו שאחר שפסיעה שניה שפוסע בימין פסיעה גדולה, מוסיף עוד פסיעה גדולה בשמאל עד אחר עקב ימין, ושוב פוסע בימין כדי שישווה רגלו הימנית לשמאלית, וכמה מהאחרונים מביאים שכן נהג בעל החזון איש.

[ובספר דבריו ליעקב (חלק א' סימן מ"ה אות ב') כתב שיש לדייק כן מדברי הלבוש ודברי חמודות (שהביא ב' הדעות) ומחה"ש וערוך השולחן ע"ש, והבה"ל (שם) שהביא לדברי הלבוש שהוא כדברי הארחות חיים, היינו לעיקר סגנון הפסיעות, ולא חש לדייק שמוסיף עוד פסיעה].

ב' דרכים שכתב רבינו מנוח:

והנה, רבינו מנוח (הו"ד בב"י) שכתב שיש לעשות ו' פסיעות, הביא בזה ב' דרכים: א) "דפסיעה אינה אלא כשמניע שתי רגליו", וזהו הדעה הובאה לעיל בשם רבינו מנוח.

ב) "בשובו למקומו שיש לו לחזור בשלוש פסיעות כאשר בתחילה", וג' פסיעות אלו מצטרפים לו' פסיעות. וכתב הב"י (שם) "וכסברא אחרונה כתב ה"ר דוד אבודרהם", וכן נהגו העולם.

שלא יעבור אדם בתוך הפסיעות:

והפוסקים (שועה"ר סעיף ד', מ"ב ס"ק ח', ועוד) הביאו שמנהג העולם לחשוש שאם אדם אחר עובר במקום הפסיעות קודם שחזר למקומו, הרי הוא מפסיד בזה את ו' הפסיעות.

ועפי"ז כתב בספר שולחן אש (לבעל מליצי אש, אביהם של בעל שו"ת בצל החכמה ובעל באר משה, סימן קכ"ג) שאם חושש שיעבור אדם בתוך הפסיעות, עדיף לפסוע הפסיעות כמהלך הראשון של רבינו מנוח ולהשוות הרגלים בכל פסיעה ופסיעה, ואז כשפוסע לאחור כבר הספיק לפסוע כעין ו' פסיעות, ושוב אין חשש אם אדם יעבור שם.

וי"ל דה"ה במקום שאדם צריך לצאת לחוץ תיכף אחר שמו"ע, ואינו יכול להמתין לחזור למקומו עד התחלת חזרת הש"ץ, עדיף שיפסע כאופן זה שכתב רבינו מנוח, ואח"כ ילך לחוץ, וירוויח עניין ו' פסיעות.

להמתין קודם שפוסע:

ועוד יעצו הפוסקים עצה, למי שחושש שיפסיקו אותו בין הפסיעות כגון שאין לו מקום לפסוע אלא למקום מעבר, הרי שלא יפסע הפסיעות תיכף אחר גמר תפילתו, אלא ימתין עד סמוך לחזרת הש"ץ או לקדושה, ואז יפסע ג' פסיעות, ויוכל לחזור תיכף.

לישב קודם שפוסע:

ולכתחילה אין ראוי לישב בזמן שממתין על מקומו קודם שפסע, והוא ק"ו ממ"ש הפוסקים (הו"ד במאמר הקודם) שאפילו אחר שפסע הג' פסיעות, נכון לעמוד במקומו ולא לישב, וכ"ש קודם שפסע, דהוי כאילו עדיין לא סיים התפילה, מ"מ כשהוא חלוש מותר לו לישב.

עדיף לישב אחר שפסע:

ומטעם זה נראה לכאורה שאם הוא חלוש קצת ורוצה לישב קודם חזרת הש"ץ, יפסע ג' פסיעות ואח"כ יישב, וזה עדיף מלישב קודם שפסע, שעדיין במצב של עומד לפני המלך.

ויש בזה סברא נוספת שאם יושב על מקומו קודם שפסע, הרי זה נראה שכבר סיים התפילה, ושוב כשפוסע ג' פסיעות אינו נראה כמי שנפטר מרבו, ואע"ג שמבואר בדברי הפוסקים שאפילו אם קודם שפסע - יצא ממקומו לאיזה דבר, צריך לפסוע אח"כ ג' פסיעות, מ"מ זה דווקא בדיעבד, אבל לכתחילה י"ל שעדיף יותר לפסוע תיכף אחר התפילה.

